

Intercultureel beleid is niet gebaat bij opvlammend vuur en zeker niet bij smeulende resten; pas een constante warmte kan groei bewerkstelligen

presentatie ook weer exclusief geworden, want het idee is losgelaten dat ‘dé allochtonen’ zouden komen of willen komen. Die ambitie als niet realistisch beschouwd en hooguit politiek correct.

Schaamteloos researchen Visie vormen kost tijd, visie implementeren kost jaren. Het is zoals de dichter Willem Hussem schreef: al dat hout bij de haard voor één vuur – warmte vergt jaren groei. Het is mijn overtuiging dat intercultureel beleid in musea niet gebaat is bij opvlammend vuur en zeker niet bij smeulende resten, maar dat pas een constante warmte groei bewerkstelligen kan. Bij Beeld en Geluid is met de jaren het bewustzijn gegroeid dat de representatie van etniciteit betekent dat je vrij schamteloos moet durven researchen op huidskleur, haardracht en stem.⁶ Maar door dit daadwerkelijk te doen, kom je erachter hoe vanzelfsprekend je ‘witten’ de hoofdrol geeft. Het kost jaren om dit nieuwe bewustzijn zo te verinnerlijken dat de drempels die het ‘witte’ archief, de ‘witte’ selectiewijze, de ‘witte’ catalogus opwerpen, geslecht zijn. Maar het begin is er! Bovendien zal ook de aanwas veranderen, de omroep maakt steeds meer programma’s waar etniciteit vanzelfsprekend is.

Wat nog een risicovolle operatie wordt, is de scenaristen en regisseurs en editors ervan overtuigen dat het gevonden materiaal opgenomen dient te worden – ook al is het hen niet vertrouwd. Bij hen is immers sprake van minder bewustzijn. Zolang de representatie van etniciteit een emancipatieaspect herbergt, moeten samenstellers het belang hiervan overdragen op ontwerpers en **marketeers** van tentoonstellingen. Het is noodzakelijk dat er nog jaren volgen van warmte wil het beleid voor Beeld en Geluid geslaagd te noemen zijn. Want de echte ‘**experience**’ kun je pas voelen als je het allemaal ziet en ervaart. En dat betekent dat je ook weer moet kunnen weghalen en bijschaven, net zolang tot de balans tussen de representatie van etniciteit en het ‘witte’ archief voor de nieuwe bezoekers goed aanvoelt. Subsidies om cultureel maatschappelijke projecten als museaal intercultureel beleid vlot te trekken en op te zetten, zijn mooi. Maar ze zijn pas echt noodzakelijk wanneer je het project voorbij bent en de in de toekomst verzekerd wilt zijn van een bedrijfsbrede aandacht voor de representatie van etniciteit bij programmamakers, scenaristen, selecteurs, av-documentalisten, het catalogusbeheer, personeelszaken, publieksbegeleiding en expositieaanstellers. Met dat doel voor ogen is 2004 nog maar het begin van ‘**dancing with diversity**’ bij Beeld en Geluid.

Odetta Reydon is projectleider intercultureel beleid en manager publieksbegeleiding bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Hilversum

1 Carbone, Stan (2003) ‘Het museum van de dialoog’, in: Museumvisie nummer 2.
2 Captain, Esther (2003) ‘De blik van de tentoonsteller of de tentoongestelde’, in: Museumvisie nummer 2.
3 Ramdas, Anil (2003) ‘De nieuwe autochtoon’, in: NRC

Handelsblad, 3 oktober.
4 Motivaction (2004) Nieuwe autochtone Nederlanders: urban jongeren en Randstad families. Amsterdam, Motivaction, bureau voor marktonderzoek, in opdracht van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.

5 Gölpinar, Öskan (2002) ‘Van “etnische cultuur” naar “culturele diversiteit”’, pleidooi voor herkomstculturenbeleid in Nederland’. In: Boekmancahier 53.
6 Monitor Diversiteit (2002) rapportage NPS 2002.

Het droommuseum van...

Kunst als openbare ruimte

Een kunstenaar wil zijn of haar werk openbaar maken, vervolmaken. Musea zijn daartoe niet langer de aangewezen plekken. Musea zijn van oudsher verzamelplaatsen. Musea hebben bovendien, in gelijke tred met vele andere instituten, een disciplinaire ofwel bevoogdende rol op zich genomen. Aan de basis ligt het verschil tussen hen die weten en hen die moeten worden onderricht; een hiërarchisch onderscheid tussen hoge en lage culturen. Een verschil dat uitgaat van een fundamenteel onderscheid tussen producenten en consumenten van kunst. In onze door globalisering radicaal veranderde leefomgeving, waarin de grenzen tussen bestaande culturen, collectieve identiteiten, maar ook tussen consumenten en producenten steeds zijn aangetast en vervaagd, verwordt het museum als ideologisch gereedschap van ‘nationalistisch elitarisme’ tot een wangedrocht.

Mijn museum van de toekomst is een plek waar de productie van kunst niet uitsluitend een kwestie is van overdracht door ingewijden aan niet-ingewijden, maar waar kunst zich ontwikkelt in de ontmoeting tussen mensen. Het zal niemand verbazen dat voor het woord ‘museum’ – gezien de vele behoudende connotaties van dit begrip – eigenlijk geen plaats meer is. Een traditioneel museum met een behoudende en monoculturele taakstelling (het museum gaat immers uit van de eigen, aan andere mensen over te brengen cultuur als enig mogelijke cultuur) vindt niet langer weerklink in de veelvormige sociale structuur van de huidige gemeenschap. Slechts wanneer die gemeenschap, met al haar gelaagdheid en heterogeniteit, bij mag dragen aan de doel- en taakstelling van een voorziening voor kunst en cultuur, kan er een nieuwe vorm

ontstaan uit voortdurend in ontwikkeling verkerende, gedeelde ervaringen en betekenissen.

In plaats van het institutionele museum opteer ik voor **Kunst als openbare ruimte**. Kunst genereert een samenkomst van mensen – zowel virtueel als in levenden lijve – die richtinggevend is dan de neutrale presentatie van een collectie voorwerpen. Objecten, zowel kunstobjecten als andere culturele artefacten, blijven overigens eveneens van onschatbare waarde. Zij zijn echter niet langer voorwerpen waartoe men respectvol afstand houdt, maar ijkpunten voor het definiëren van onderlinge verschillen en overeenkomsten, van oorsprong en bestemming, van gedeelde inspiratie en zielsverbondenheid. Deze samen vormen de grondslag voor solidariteit. In die zin is **Kunst als openbare ruimte** de gelegheidsgever en procesgenerator van de gemeenschapsvormende mentaliteit die mensen eigen is en die ondanks de postmoderne, globale en op het afzonderlijke individu gerichte tegenbewegingen in de huidige samenleving nog altijd, als in een niet te stoppen onderstroom, aanwezig is.

Voor mij is het maken van kunst doel en middel. De productie van kunst is een proces dat op zichzelf weer aanstichter is van andere maatschappelijke processen. In die zin is kunst te definiëren als een soort mentale generator. Kunst is niet langer onderdeel van de openbare ruimte, kunst is de openbare ruimte. Het gaat erom er zorg voor te dragen dat Kunst als openbare ruimte haar laboratoriumfunctie ook daadwerkelijk kan verwezenlijken. Essentiële, existentiële kwesties als waarheid, maatschappelijke verantwoordelijkheid en de universaliteit van waarden worden onderzocht in de nieuwe

context van culturele diversiteit. Kunst, aldus omschreven, is in staat om door middel van verbeelding nieuw ontstane verhoudingen een tot nu toe ontbrekende vorm en betekenis te geven, waardoor deze denkbaar, bespreekbaar en leefbaar worden. Kunstproductieprocessen van deze soort zijn noodzakelijk om op lokale en mondiale schaal te ontdekken wie we zijn en waar we staan in relatie tot andere wereldburgers. In samenwerking met kunstenaars, filosofen, sociologen, wetenschappers, schrijvers, volwassenen, jongeren en kinderen wordt gezocht naar nieuwe, gedeelde terreinen, waarop mensen elkaar weer kunnen ontmoeten. Mensen die behoren tot de 'kern'burgers van de

toekomst worden gestimuleerd om zowel op globaal als op lokaal niveau te investeren, om onderzoek te doen naar en voorstellen in te dienen voor het mogelijk maken van alternatieve vormen van intermenselijke communicatie.

Kunst als openbare ruimte is voorwaarde voor de zoektocht naar een nieuwe, scheppende samenhang tussen mensen. Zij vormt de context voor het opnieuw ontstaan van sociale cohesie, van een procesmatige en intermenselijke uitwisseling binnen een samenleving die als te veelvormig bijna leek te zijn afgeschreven.

Soheila Najand is beeldend kunstenaar en artistiek leider Stichting InterArt

Situatie Museumplein

Diversiteit voor dummies

Een dialoog over diversiteit aan de hand van het erfgoed van Indische Nederlanders

Hoe bereik je etnische diversiteit in een museum of cultureelerfgoedinstelling? Esther Captain en Dirk Staat hebben ervaring op dit gebied, en geven hun – soms botsende – visies ten aanzien van presentatie en collectievorming. 'Denk je nou echt dat je Indo moet zijn om dat te zien?' 'Ha! Hier spreekt de witman!'

Esther: 'Geachte collega, beste Dirk. Beiden werk(t)en we met het erfgoed van Indische Nederlanders, personen van gemengd Nederlands-Indonesische afkomst wier herkomst in het voormalige Nederlands-Indië ligt. Jij was tot voor kort werkzaam bij Museum Bronbeek dat de geschiedenis van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL) behandelt; ik werk bij Stichting Het Indisch Huis, een herinneringscentrum dat de Indische oorlogsherinnering levend houdt.

In het diversiteitsbeleid worden doorgaans drie P's onderscheiden: Programmering, Publiek en Personeel. In alledrie zou diversiteit – hier opgevat als etnische diversiteit – moeten terugkomen. Ik wil graag het onderdeel programmering onder de loep nemen. Maar eerst de vraag: wat betekent diversiteit voor jou?'

Dirk: 'Beste Esther, waarde collega. Voor mij is diversiteit een luxe. Ik denk dat dat komt omdat ik van huis uit lelieblank ben. Voordat ik bij Museum Bronbeek werkte, een multi-etnisch bedrijf bij uitstek, heb ik me nooit gerealiseerd hoe beslissend uiterlijk en afkomst kunnen zijn. Ik heb driekwart van mijn leven niet over diversiteit hoeven nadenken. Het ware fijn als er toen een boekje **Diversiteit voor dummies** was geweest.¹ Doordat ik tien jaar de leiding over Museum Bronbeek heb gehad, ben ik me gaan realiseren dat "gelijke" kansen niet bestaan, maar slechts voor een kleine club gelden. Ik ben groot, wit en man, dus behoort tot die selecte club.'

Esther: 'Leden van die selecte club hebben nogal eens een blinde vlek. Diversiteitsbeleid wordt negen van de tien keer neergelegd bij personen die zelf tot de doelgroep behoren – in onze branche zijn dat de Indische Nederlanders. Alsof diversiteit een zaak is die alleen de groep zelf betreft, terwijl het juist ook Nederlandse Nederlanders aangaat. Betrek jij diversiteitsbeleid op jezelf? Doe of laat jij er in je functie iets voor? Ik vind het belangrijk om diversiteitsbeleid na te streven